o lacrimă pica din ochiu mamei și tot se făcea cum era ca să se facă. Într-o zi m-am trezit cu un frate mai mic pe lîngă mine; îl iubiam și îl povățuiam; și amîndoi creșteam unul pe lîngă altul, ca două ramuri dintr-o rădăcină. Cînd eram de opt ani, spunea tata, într-o zi către mama: „Pe Ion trebuie ca să-l dăm la carte ca să știe, cînd va veni vremea, a discurca hîrtiile și scrisorile noastre, cele vechi". Și a doua zi și veni dascalu Toader; deci am început a învăța carte. Tare îmi venia greu, decît era iarnă; în cîmp nu era de lucru, tata o vrea; n-aveam ce face; învățam. Vremea trece răpide și din ghindă se face stejaru; așa și eu mă făcusem între aceste din copil flăcău. De mult umblam cu luntrea pe rîu purtînd vîsla și aruncînd mreaja, de mult mă învîrtiam prin huceag și prin țarină cu copoii. Musteața îmi înfierasă abia, cînd într-o zi îmi spune tata:

— Se aude în lume, fătul meu, că vin moscalii în țară. Avem o pricină la Iași pentru partea noastră din Corod, vreu ca să vezi lumea; vom lăsa grija casei fratelui tău, Nicu, că-i destul flăcău și el, ca să agiute pe mama în casă; treaba cîmpului s-au închiet; am strîns roada pămîntului cu mila lui D(umne)zeu; mîine ne pornim la Corod și de acolo la Iași; cine știe ce va mai fi pe urmă; dar treaba de astăzi să n-o lăsăm pe mîini!

Poate că aveam ceva ca 19 ani atunci, eram tare cît douăzeci și cînd eram îmbrăcat cu scurteica mea cea de postav albastru, cînd aveam pălăria cea cu cordele roșe în cap și

brîul meu cel de matasă sau de lînă peste mijloc, multe fete întorceau capul după mine, însă eu nu mă întorceam după ele, că îmi spusese tata: „Măi Ioane, fătul meu, eşti în vîrsta unde gîndesc flăcăii la fete, nu te uita degiaba la ele, că eu ţ-oi da una frumoasă, cum era mama, şi bună de bunătate şi nici una în Storojeni nu-i ca să-i vie la brîu macar". Eram deprins a asculta pe tata, de aceea cînd mă trăgea inima ca să mă uit la vreo fată, pe care spînzura o cosiţă cu cordeluţe, îi ziceam ca să tacă mulcu; şi tăcea săraca de nevoie, că trăgeam şi eu gîndul şi ochii într-altă parte şi, dacă îmi bătea inima mai răpide, mi-aduceam aminte de făgăduinţile tatei şi-mi ziceam: „ a mea îi mai frumoasă" şi visam la dînsa zioa şi noaptea. La gioc nu mergeam că eram crescut în aer şi în vînt, mai bine luam puşca duminicile şi mă duceam la vînat sau mă suiam în luntre, o puneam în dricul apei şi o lăsam în voia răpegiunei.

Cîteva zile abia trecuseră de cînd îmi vorbise tata, cînd, întorcîndu-mă acasă spre seară de la odaia noastră, văzui pe masă o faţă lucind de albă şi toate cele ca oglinda; mama era în rochia cea de matasă cu caţaveica cea cusută cu fir şi cu ştergariu cel subţire ca paianjinul. Tata nu era acasă.

— Ce, mamă, pe cine aşteptaţi? Aţi făcut pregătire ca de Paşti şi sîntem de-abia aproape de Crăciun, îi ziceam sărutînd-o.

— Aşa au poroncit Petre; mi-au zis că are să vie cu un oaspe însemnat, cînd va răsări

găinuşa; o vezi Ioane, cum începe a luci peste Bratiş?"

Abia se vedea geană de lumină în depărtare, dar cînd răsărisă steaoa şi razele sale dulci se răsfrînsesă bine în oglinda apei, lungind lumina din mal în mal, se auzi şi zgomotul vîslelor pleşcuind în apă şi, după cîteva minute, veni tata pe cărarea ce duce de la rîu la casa noastră, aşăzată tocmai pe mal şi cu livada şi via spre apă. Tata era urmărit de un om nalt şi zdravăn, îmbrăcat ca noi toţi, decît scurteica lui de postav verde era ceva mai lungă şi îi venia mai pînă la genunchi; avea pe deasupra un mintenaş de milie (blană), şalvarii lui era cusuţi peste tot cu găitanuri de matasă verde şi îi prindea pulpele ca nişte colţuni. Pe picioare purta nişte papuci turtiţi de piele roşie; avea un brîu de şal verziu cu flori, din care ieşea o păreche de călimări galbene, cu coadă; precum se vedea, ştia carte! Cînd tata era pe lîngă tinda casei, mama ieşisă din casă ca să primească pe oaspeţ. Luminările erau aprinse în casă şi toate cele în cea mai bună rînduială.

Se aşază oaspeţul la masă, mama şi noi aducèm bucatele; vinul curgè ca din leică într-un poloboc, din pahar în gura străinului; tata bè după obicei. După ce sfîrşiră de mîncat, amîndoi fraţii strîngeam străchinile şi paharele şi mama aducea de spalat la oaspeţ, purtînd pe umăr un stergători cusut cu flori la capete, că aşa cerea obiceiul de atunce; femeia slujia cu copiii pe străinul ce venia în casă şi oaspeţul mulţumia şi era mulţămit. Dar acest al nostru

se uita în ochii mamei și nu dischidea gură. Tata era jignit de aceasta, se vedea pe dinafară, dar să fi fost și vătămat de asemine despreț nu și l-ar fi rostit, că ținea cugetările vechi de la părinți, la care oaspetul era sfînt. Eu mă uitam cu pumnii strînși în fața omului și nu-mi plăcea căutătura lui; era cam steclită, ochiul lui nu se unia cu alt ochi, cum se unește gînd și gînd, cînd unul și altul au de mamă inima. Nu mă pricepèm de ce el îmi făcea o asemenè întipărire; poate că aveam în inimă o presimțire, că adecă cunoștința aceasta nu ne va fi cu priință; așa își închipuiește omul fel de fel; într-un ceas de luminoasă prevedere prinde patimă asupra unei ființi care o vede întîieși dată. Nu puteam ca să-mi trag ochii de pe fața oaspetului nostru, cît de neplăcută-mi părè, și-mi aduceam aminte de bălaurul care, cum spune povestea babei Turculesei, ce de mult era în casă, lipia cu o căutătură păsările pe creangă. Masa pentru noi era pusă după obicei în ceelaltă casă, și, cînd vroi și eu ca să mă duc după mama, tata mă rechemă.

— Dumnealui este, îmi zisă, treti-post.[elnicelul] Grigori Belè de la Corod, acum în slujbă pe lîngă un bimbași, ce l-au ales partea noastră ca vechil în pricina ce o avem la Divan. Dumnealui cunoaște pe unul din boierii ce șed pe scaun și ne-au făgăduit de a sprijini dreptățile noastre, pentru aceasta s-au rădicat de la Galați și au venit aice, ca mai întîi să vadă hîrtiile noastre vechi și nouă; adă-le, băiete.

Hîrtiile era în lada cea mare, strînse în mai multe săcuşoare de pînză şi lesne de găsit; le ştiam de rost, deci, lăsînd hotarnica cea mai temeinică în ladă, fiindcă omul nu-mi plăcè, numai celelalte hîrtii le pusei pe masă. Tata se făcu că n-au înţeles. Vechilul nostru începuse de a ceti.

— Du-te, măi băiete, şi poartă de grijă de caii noştri cum se cuvine; cînd ceri muncă de la un dobitoc, dă-le un mertic de grăunţe mai mult; că mîine în zori de ziuă vom fi pe drumul Corodului. Să ai privighere ca nici argatul d-sale, ce au venit cu caii în urma noastră, să nu fie lipsit de nimică.

Trecînd la grajdiu, aruncai ochii prin fereastră şi văzui pe Belè, cum cetia hîrtiile cu o strîmbătură la obraz care nu-mi plăcea de feli şi pe care tata nu putea să o vadă, fiindcă era între dumnealui şi Belè hîrtia în mijloc. Nu ştiu cum îmi venisă la inimă deodată; doriam ca să nu ne pornim; vroiam ca să cer de la tata ca să mă lese acasă, dar ştiam că la dînsul hotărîrea este hotărîre, deci, suspinînd din greu, turnam grăunţe la cai.

Belè era om între 30 şi 40, cu trăsăturile regulate, decît avea un ce asupra ochiului drept, care te îngheţa, pe cînd cel stîng se uita cu blîndeţă. Toate mişcările fizionomiei sale erau repezi, deodată însă sta, şi obrazul său părea atuncea că este de piatră şi numai vioşiaţa ochilor te făcea ca să crezi că are viaţă de om; fruntea lui deschisă, rasă la tîmplă şi pe deasupra urechilor, avea două dungi adînci în

curmeziş şi musteaţa sa lungă, subţire şi creaţă pica peste buzele sale carnoase, ca un ram de mesteacăn peste o rîpă. Nu-mi plăcea omul, ce să zic! Auziam vorbind pe tata cu dînsul cu iuţială şi cînd am întrat nesimţit în casă, tăcea păreţii şi tata şidea cu capul în mînă cum nu îl văzusem niciodată. Numai deodată se rădică tata în picioare şi, puind amîndouă mîinile pe braţul ce postelnicelul ţinea pe masă, zisă cu ton şi cu aprindere:

— Ian să-ţi spun d-tale, giupîne Grigorie, nu s-au născut încă om, care să-şi facă rîs de Petru Criţă! Cele ce mi-ai zis le cred, pot fi folositoare, dar nu-s de mine; iată hîrtiile mele; numai o sfîntă dreptate este în lume, eu totuşi cred despre mine că o învoială strîmbă este mai bună decît o judecată dreaptă, dar ceilalţi nu vor, şi aşa trebuie ca să ne judecăm înaintea boierilor Divanului! Dar ca să mă duc eu, Petru Criţă, ca să-mi cumpăr dreptatea mea cu banul meu, n-oi face-o, nici pentru Ioana mea macar n-oi face-o, că mi-ar fi ruşine de mine şi de lumea toată. Mîine vom fi la Corod şi acolo vom vorbi în fiinţa tuturor care au parte, pînă atunci bună noapte.

Niciodată nu văzusem pe tata aşa.

A doua zi era caii gata deamînicate; mama sta în uşă şi plîngea şi eu aveam lacrim[i] în ochi, macar că-mi era duhul voios, ca la o pasere ce întîiaş dată-şi întinde la zbor aripile sale. Cu toate aceste, cînd eram să ieu zioa bună de la maică-mea, mi s-au frînt inima in două; nu vroiam ca s-o las, o sărutam cu furie

și sughițam de durere. Și ea sărmana asemine și avea dreptate, D(umne)zeu s-o ierte, că de atuncea n-am mai văzut-o, că de atunce n-am mai călcat în casa unde mi s-au făcut întîi și întîi lumină! Așa, cucoane, omul știe cînd se duce, dar nu știe dacă se va întoarce. Ne-am pus pe cai cu toții și, înșirînd malul Prutului în sus, am trecut apa Prutului ceva pe deasupra Pașcanilor; nu se făcuse încă seară și eram în Corod, în casa noastră în care ședea o rudă a maicei mele, care purta de grijă de partea noastră de moșie ce avea mama de zestre. Abia era caiii în grajdiu și se strînsese toate rudele noastre pe lîngă casă; era zi frumoasă de toamnă, o sîmbătă seara; toca la biserică și tata era încungiurat și strîns de unul și de altul și se vădia bucuria care avè fiecare de a-l vedè. Orice să zică ceilalți, eu unul sînt încredințat că omul cinstit nu-și pierde fața niciodată și oricînd cu toții au plăcere de a-l vedè și cel rău chiar se închină înaintea lui și-l are de mai mare. Jupînu Belè era mai mare decît tata, el era în slujbă și tata numai mazil, cu totuși nimine nu se uita la el, pînă cînd tata, luîndu-l de mînă, l-au dus înainte ca fără pierdere de vreme să se facă alegere de trei oameni, care vor merge cu dînsul la Iași. Eu mă dasem de o parte cu flăcăii ce veniseră și ei ca să facem cunoștință și vorbiam de una și de alta cînd, uitîndu-mă la o casă care era peste pîrîul ce desparte satul în prejma casei noastre, văzui o fată ce ședè pe scaunul cerdacului, torcînd lînă de pe fus. Inima mè rămăsesă lipită de ea; vroiam ca

să-mi duc gîndul la altă parte, mi-aduceam aminte de vorbele tatei; în zădar! Nu puteam cîrni ochii de pe dînsa și cu cît mă uitam la dînsa, cu atît mai mult îmi părè că trebuie să mă uit; ea nici nu ne vedea. Un văr primari al meu, care mă văzuse că mă uit cu ochi mari la casa din prijmă și care era lîngă mine:

— Aceea, îmi zise, este Safta, nepoata lui Belè; să ne zărească numai și îndată va fugi.

Și în adevăr, fata întorcînd capul ne văzu și fugi cu foc pe obraz. Nu știu cum mi se făcuse în inimă; îmi părè că-mi lipsise ceva din mine, dinlăuntru. Soarele era la asfințit, tata ieși din casă cu toți oamenii; trei oameni era aleși și fiecare se dusă la treaba lui. Cînd eram singur, tata îmi zisă, arătînd casa din prejmă:

— Acolo-i fata care va fi femeia ta. Avem încă vreme ca să ne ducem la dînșii, sîntem vorbiți și, după Iași, cununie. Luat-ai hotarnica cea a lui Miron, care n-ai vrut ca s-o arăți?

— Luat, tată.

Mi se bătea inima răpede, răpede, cînd treceam pe lîngă locul unde șezuse Safta dinioarea. Belè mersese la casa lui. Numai tata și mama fetei erau față. Abiè făcusem cunoștință, că mă săruta bătrînii ca pe copilul lor și arăta o mulțămire ce se vedè a fi de oameni buni.

— Haideți în cerdac, zisă tata; copila unde-i?

Ieșind afară o văzurăm noi viind cu cosițele sale cenușii pe umere, mîind vițelul la vacă cu o mînă și ținînd în alta o doniță nouă, plină cu lapte, care nu era așa de alb ca ea.

— Vino Saftă să-ți vezi mirele, îi zicè mama.

Şi fata, roşă ca fraga, lăsă viţica şi veni în cerdac. Numai atunci putui giudeca cît era de frumoasă.

— Să vă dea D(umne)zeu noroc, spunè bătrinul şi tata avînd lacrimi în ochi adaogi, uitîndu-se la noi, cu glasul lui cel limpede:

— Să dè D(umne)zeu ca să trăiţi o viaţă aşa de fericită precum am trăit şi trăiesc cu Ioana mè. Mă doare în suflet, că nu vă vedè şi ea acum împreună, dar n-avem întîrziere multă la Iaşi, nunta vom face-o la Storojeşti!

Atuncea numai am îndrăznit de a rădica ochii şi nu ştiu cum s-au întîmplat că ne-am uitat unul la altul; căututura sa m-au pătruns pînă în fundul sufletului şi îmi tăiă şi glas şi tot. Dar eram aşa de fericit ca niciodată. Tata fetei luă mînile noastre şi puindu-le una în alta: „mîine veţi fi logodiţi", ne zise. Mîna sa o simţiam tremurînd într-a mea şi eu tremuram ca o frunză suflată de fortună, cînd, uitîndu-mă drept înainte, văzui pe Belè, de pe ceelaltă parte a pîrîului, uitîndu-se înspre noi cu ochiul lui cel rău şi cu un surîs pe buză, surîs care nu era de om.

Fiori îmi venisă de căutătura lui; îl văzuse şi tata şi chemîndu-l în cerdac îl pofti pe a doua zi la logodnă. Fata fugisă cu doniţa în casă şi Belè, mulţămind, zicea că îndată după logodnă va fi silit a se duce la Galaţi, că după douătrei zile negreşit va veni şi că apoi vom merge la Iaşi cu gata.

— Bine, bine, răspunse tata, nu te silesc, dar gîndeşte-te că sîntem la octomvrie, aproape la

giumătate, că avem o giudecată care cu drum cu tot poate c-o să ne ţie mai mult decît gîndim, că postul Crăciunului se va apropiè şi că am o casă de făcut mai înainte.

— Nici eu nu doresc, zicè Belè, ca să împiedec norocul nepoţelei mele, dar am găsit nişte scrisori acasă, care numaidecît mă silesc ca să mă întorc la Galaţi, unde ştiţi că sînt cu însărcinare; mîine îi vom logodi şi cînd ne vom întoarce şi trăind îi vom şi cununa.

— Doară ne-o feri D(umne)zeu de v-o cumpănă pînă atunci! zicea mama, făcînd cruce, nenorocirea vine nechemată peste om.

— Dar noi, replică Belè, trebuie să ne aşteptăm la dînsa, verişoară. Şi după această vorbă încremeni toate trăsăturile obrazului lui şi aceasta din cea mai vie mişcare ce avuse mainainte. Îmi vinia ghiaţă sub unghie şi tata nu era mulţămit. Sculîndu-se, luoă pe bătrînul Belè (că şi tata Saftei se trăgea ca văr al doilè cu postelnicelul din Beleşti), de o parte şi, puind cu dînsul la cale pentru mîni, mă lăsase în vorbă cu soacra. Postelnicelul se sculă, şi, dînd seara bună, se duse. Safta pusese masa pîn-atuncea, aprinsese lumînările şi candelele şi ne îmbiè cu bălaii la mîncare. Tata şi bătrînul Belè se cinstia unul pe altul; eu, de multă inimă ce simţiam în mine, uitam gura, vedeam pe Safta cum umbla şi cum ne slujia şi făceam în tot chipul ca să-i agiut; cînd se apropia de mine îi luam mîna pe furiş, ca să se deprinză de mine; ea se uita atuncea la mine, zîmbia dulce şi părea că ne cunoaştem din copilărie; aşa aveam

tragere de inimă unul către altul. Ea videa că nu mîncam și-mi lăsa strachina dinainte pînă cînd eram silit să mănînc, ca să nu prea ostenească de a lua și partea mea din toate. Ce să-ți spun, cuconașule? O nouă viață se deschisese pentru mine în seara aceea. Vedeam toate mai altfeli și le simțiam mai cu pătrundere; tata (?) se uita cîteodată la mine, dar gîndul lui (?) era greu, că-și aducea aminte de sărmana mama, care nu era față. În sfîrșit, a doua zi dimineață, după biserică, unde am mers cu toții împreună, bărbații de o parte și femeile de alta, s-au strîns toate rudele la bătrînul Belè, ale noastre și ale lor; veni și preotul și schimbarăm inelele, eu cu logodnica mè, după cum se politicia, cînd părinții era vorbiți.

Din minutul acela priviam pe Safta ca a mea; mergeam în casă la dînsa cînd îmi plăcea, ședeam ceasuri întregi pe lîngă dînsa în vorbă, cînd torcea; cînd se ducea în treabă undeva, o întovărășiam. Trei zile trecuseră ca un minut; iubirea mea pentru fată se făcuse mai vie încă, de cînd și ea-mi putea zice că îi plac; însă Grigori Belè nu venise de la Galați și tata se umplea de nerăbdare; a opta zi veni și Belè și a noua zi dimineață trebuia ca să ne pornim la Iași. Eram mîhnit ca niciodată: mi se părea că fericirea ce o gustam nu poate ca să ție, fiindcă mă pătrundea cu prè mare tărie. Tata era culcat, luna începuse a ieși, noaptea era limpede, nu vroiam ca să mă duc din Corod, fără ca să mai văd locul în fundul livezei, unde de opt zile, aveam obicei de a întîlni pe iubita mea

Saftă. Luasem pălăria și coborîndu-mă la casa ei, sărind gardul, mă găsii alăturè cu scaunul ce făcusem sub un măr din cei mai mari și care era încă pe giumătate necules. Nu eram de zece minute adîncat în gîndurile mele de dragoste, cînd simții o mînă puindu-se pe ochii mei, însă aceasta era prea moale ca să mă spariiu eu de ea; deci, prinzînd-o cu toată fierbințeala ce simțiam în inimă, o sărutam cu ezaltație.

— Tu ești, Safto? Mie îmi zicea inima că trebuie ca să te mai văd încă odată astăzi.

— Îmi era sufletul prè greu și mie, Ioane; n-am putut închide ochii; nu știu ce să mișcă în gîndul meu, dar mi se pare că ași avè un greu necaz, căci, vroind a-mi spăla mînile de cu noapte, am sărutat inelul ce mi-ai dat și l-am scăpat din mînă... că s-au dus tocmai sub strana icoanei; cînd m-am plecat ca să-l ieu, mi-au lunecat piciorul, și am dat cu fruntea de părete și nu știu cum am nimerit că m-am lovit tocmai într-un cui, care era bătut în părete și m-am împuns pînă la sînge, și, cînd am rădicat inelul, era o picătură de sînge pe dînsul! ... Ce va vroi maica prècurata! Îmi era sufletul în două, și bine îmi pare că te văd.

În adevăr ea avea capul legat cu un tulpan alb.

— Și eu, dragă, de cînd în zioa cea dintîi îți țineam mîna, mi s-au părut că ne-au diochèt Belè și nu sînt bucuros ca să te las. Dar știu, cînd hotărește tata un lucru, trebuie să se facă; și așa nici n-am îndrăznit a-l ruga ca să mă lase aice; mîne mă pornesc, iubită; trebuie oare

ca să-ţi spun încă unde îmi rămîn toate simţirile mele, inima şi dorul?... Acum cînd mi-ai arătat o nouă viaţă; acum că inimile noastre s-au înţeles într-un gînd, că ştiu cum şi tu mă ai de bine, nu mi-i teamă de inima ta. Dar, grea presimţire mă pătrunde şi mă duc cu inima frîntă.

— Ce se va întîmpla cu mine, Ioane, nu pot şti; dar ştiu că nu se despart toporaşii de umbra care îi apără de soare, nici iedera de rădăcina pe care au crescut.

— Orice să fie în viitori, să ştii, Safto, că n-oi putè trăi fără tine şi, dacă vrei ca să te las liniştită, făgăduieşte-mi şi tu că n-ai să asculţi în viaţă decît iubirea ce te-au aruncat în braţele mele.

— Îţi făgăduiesc, Ioane! Îţi făgăduiesc că pînă la moarte te-oi iubi, orice să fie cu mine!

O sărutai cum se sărută evanghelia după giurămînt şi parcă mi se făcuse inima mai uşoară. Începea ziua a se arăta pe deasupra văii în fundul căreia dormia Corodul şi-mi aducea aminte de poroncile tatei date de cu seară. O luai încă o dată în braţe şi cu o crudă durere o lăsai..., topindu-se în lacrămi şi mai moartă decît vie, pe scaunul de sub măr. D(umne)zeu numai ştie ce putere au dat el omului ca să lupte cu durerea! Ce tărie ne-au pus în suflet, el numai ştie; căci noi gîndim că ne se rumpe aţa vieţei... cînd cu toate aceste găsim încă putere destulă în noi de a ne îndeletnici cu însărcinările noastre zilnice! Cînd m-am întors acasă, m-am apu-

cat îndată de grija cailor; şi, cînd sfîrşisem, era şi tata pe prispă; m-au chemat şi m-au sărutat.

— Nu-i nimica, băiete; n-ai s-o vezi degrabă? Îţi faci sînge rău, cînd trebuie ca să fim cu voie bună.

— Nu ştiţi, tată!

— Ştiu, Ioane, ştiu; aşa am fost şi eu; numai am gîndit totdeauna că nu trebuie ca să arăt semne în faţă de ce am în inimă, fiindcă sufletul are taine ce nu sînt pentru toţi, şi cel ce îţi vede mîhnirea, neavînd-o el, puţin îi pasă ce suferi, ce sîmţeşti; de ce vrei dar ca s-o ştie? Ţine-ţi durerea în piept, fătul meu; atuncea eşti bărbat.

Gîndind la postelnicelul ce acum trebuia să vie, am priceput că avea dreptate tata şi m-am dus la fîntînă şi mi-am spălat ochii. Cînd m-am întors rîdea tata...

— Aşa-mi place, băiete. Ce face Belè că nu vine?

— Iată-mă-s şi eu! zicè acesta, viind pe lingă noi şi ieşind din dosul casei. Am lăsat calul meu la gard; să facem prînzişorul acum şi om merge într-o întinsoare pînă la Bîrlad, unde om sta la un muntean ce mi-i prietin.

Prînzul era degrabă luat; şi încălecînd, mă uitam cu mîhnire spre casa iubitei mele, fără ca s-o văd, dar, aruncînd ochii spre mărul nostru, ca să-i dau şi lui zioa bună, mi se deschise inima că văzui cum se suia Safta pe scăunaş ca să ne vadă mai bine şi cum îşi ştergea ochii cu mîna şi cu tulpanul; eu mă uitam la dînsa şi plîngeam şi eu în mine. Dar Belè era aproape

şi se uita cu ochiul cel rău la mine, aşa că suspinurile mele îmi rumpse pieptul, căci le înăduşii... Şi scoţînd pălăria mea din cap, lăsam cordelele sale, ce mi le dăduse ea la logodnă, în voia vîntului, şi, cînd ele, fluturînd în aer, atingea buzele mele, le sărutam; pînă cînd la o cîrnitură, se făcuse şi casa şi Corodul nevăzuţi. Eram în vîrful deluţului pe care se întorcea şleahul cătră Bîrlad. Macar că nu cunoşteam altă ţarină decît a Storojeştilor şi acum a Corodului, mi se părea că toate ce le videam nu putea fi almintrelè decît precum era. Norodul era îmbrăcat aseminè, vorbia tot o limbă cu mine şi tot aceeaşi pîne se sămăna peste tot locul; aceste m-au făcut ca să gîndesc, mai apoi, că sîntem mult norod în ţară şi m-au adus într-o bucurie, trezind în mine intîaşi dată iubirea de patrie şi bucuria de a simţi că toţi oamenii ce-i văzui pe cale trebuie ca să cugeteze tot într-un fel; mai tîrziu, cînd nenorocirile s-au abătut peste mine am înţeles cu încetul mai bine ce este ţara. Aşa trecurăm prin Bîrlad, unde văzui întiia dată boieri mari; pe urmă Vasluiul; şi a treia zi sub seară, scoborîndu-ne de pe dealul Bordei, intram în Iaşi. Belè ştia un han bun la Podu-Roş; acolo ceru tata două odăi pentru dînsul şi doi din tovarăşii noştri; că cel al treilè trebuia ca să vie în urmă şi Belè alta; eu cu alt flăcău şi cu argatul nostru duceam caii la grajdiu, strîngeam desagii şi traistele cu rînduiala aceea ce iubia tata. A doua zi era Sf. Dimitrie;

şi tata îmi zise că-om merge la Mitropolie dezdimineaţă.

Noaptea venise cu totul; caii se odihnia în grajdiu de chinul unei grabnici călătorii, subt paza argatului nostru; bătrînii măsura cu cuvîntul nădejdile ce avea pentru cîştigarea pricinii pentru care veniseră la Iaşi, mai înainte de a fi faţă şi Costin Drugă, care se aştepta cu cislele ce încuviinţase satul pentru ţinerea cheltuielilor giudecăţii. Postelnicelul Belè se dusese în tîrg şi, trecînd pe pragul uşei, se esprimase cătră moşneagul Stănilă care vroia ca să-l oprească: că ceasul este scump pentru cine ştie a-l întrebuinţa. Eu aveam vreme de dat şi mă aşezasem pe prispă, dinaintea odăilor noastre, care era pe marginea dîmbului pe deasupra Bahluiului şi cu privală cătră vale. Gîndiam la toate cîte îşi lasă omul în urmă, cînd se disparte de casa unde s-au născut, de locurile unde au crescut; nu găsisem pînă acum vremea de a mă trezi; pe urmă aducerea mea aminte era împrăştietă de toate ce le videam. Alte locuri îmi aducea aminte alt şir de cugetări; fiecare pas ce făceam înainte-mi înfăţişa o nouă zare şi stîrnia în mine curiozitatea de a cunoaşte şi de a vedea; însă acum noaptea, singurătatea în care mă aflam, rechema cu putere simţirile ce-mi daseră nişte aşa scurte zile de fericire; mintea mea săria de la Corod la Storojeşti şi, arătîndu-mi chipul iubitei mele, mă arunca în braţele sale sau mă apropia de maica mea, pre care o vedeam cu lacrimi în ochi, cum am văzut-o cînd m-au sărutat cea de pe urmă dată. Luna, steaoa

aceasta priincioasă durerii, se înălţase încet şi cînd am rădicat capul, trezit de suspinul ce mi se slobozise din piept, greu de toată jalea sufletului meu, greu de iubirea şi de dorinţa giuneţii, văzui înaintea mea valea Bahluiului încungiurată de dealurile sale, de culmi şi de colnice, pe care se înşira vii, livezi, ogoare, toate aceste împodobite de case, de cerdacuri şi de aşezări boiereşti, pe deasupra cărora domnia clopotniţile monastirilor ca nişte *manini* ce păzesc o turmă adormită sub privigherea lor. Ochii mei fugea dintr-un capăt al văii la altul, se rezema, aicea pe luciul apei care şerpuia în depărtare argintuită de razele lunei, colo pe o întunecoasă masă a unui sfînt lăcaş, a căruie umbră se întindea pierzîndu-se sub gardurile grădinilor ce o încungiura. Mi se părea că din fundul ei inima-mi revărsa în aerul limpede al nopţii melancolia ce o pătrundea; mi se uşura pieptul, mi se înălţa gîndurile mele cu o nespusă evlavie, cu o nemărginită fierbinţeală şi recunoştinţă cătră izvorul puterei care au zidit lumea, ce au dat omului simţire de a-l cunoaşte şi de a-l preţui.

M-am convins atuncea întîiaşi dată că nimică nu poate mîngîiè un suflet pătruns de durere mai bine decît înfăţişarea naturei, cînd o priveşte cineva ca o legătură ce uneşte fiinţa noastră cu universul.

Nu poţi crede, cuconaşule, cum au rămas seara aceea tipărită în inima mea, cum această descoperire m-au pătruns de mulţămire şi de cîte ori m-au slujit în urmă, ca să depărtez din

gîndul meu, cînd eram apasat de crudă soartă, hotărîrile ce mi le însufla desperația. Tinereților, tinereților! Unde sînt ale voastre minuni? Cine vă are, nu vă prețuiește! Cine v-au părăsit, își amintește și crede în voi!

Între ușa și colțul prispei pe care ședeam era un polobocel așezat în care se ținea apa de băut, cam rezămat de un stîlp, care sprijinîa streșina; capacul cu care era acoperit vasul ieșia de o șchioapă peste doage și cine intra în casă nu putea ca să mă vadă. Nu știu cîtă vreme am șezut așa cufundat în mine, cînd deodată auzii glasul postelnicelului carele șoptia:

— Ce-ți spun d-tale, nene, nu e mai bună vacă de muls, zice, decît nevoia altuia; parcă au aruncat-o D(umne)zeu înadins pe pămînt ca să umple punga deșartă a omului cu duh. De nătărăi și de nepricepuți îi plină lumea... și ei plătesc gloabă, numai trebuie căutați, găsiți. De a zmulge pîine nu-i greu!

— Dar conștiința, cugetul?, răspunse alt glas cu ton de întrebare.

— Cugetul nu se trezește cumva cînd ești lipsit de ce dorești? Atunci nu te căiești? Ba te căiești că nu poți trăi în plăcere și disfătări. Nu ești și dumniata așa? Ce mai vorbești? Nu ne cunoaștem destul unul pe altul? Nu cumva te-ai călugărit fără vreme și te-ai îmbrăcat în cojocul omului de bine?

— În poziția mea, nene Grigori, nu pot arunca mînica peste umăr (replica un glas amorțit ceva mai tare), și nu pot ca să-ți făgăduiesc de toate, nu sînt de capul meu și trebuie

ca să aduc pe cine ştie la gîndul nostru, trebuie spoială cam groasă, cam boierească, dar poate tot ca să culeg ceva şi eu, ce zici?

— Fără îndoială; nu spală o mînă pe ceelaltă? Şi să-ţi spun drept, vorbea Belè, niciodată n-am cumpănit care din mîni prinde mai bună parte de apă la spălătură, cea care începe, sau cea ce vine intr-agiutori. Mîni dimineaţă ne-om tălmăci mai cu lămurire; ai să mă găseşti în curtea Mitropoliei; norod va fi mult şi niciodată nu e mai singur omul, decît cînd sete încungiurat de mulţimea poporului. Aşadar, bună noapte.

După aceste cuvinte, auzisem vuietul uşii cum se închidea. De la început nu mi-au fost plăcut Grigori Belè, ce să zic, dar acum îl uram, nu-l puteam suferi. Vorbele ce auzisem îmi făcuseră atît mai mare întipărire cît era de mare deosebirea de dînsele cu simţirile ce mă pătrunseseră un minut mai înainte; îmi fierbea mînia în vine; înţelesul cuvintelor ce le auzisem nu era lămurit. Însă simţiam că omul ce le-au rostit nu putea ca să aibă iubire către cineva sau ca să cunoască ce-i facerea de bine. Vedeţi, cuconaşule, cum firea ne mînă de multe ori la inchieri care ştiinţa şi legea ne le poronceşte?... Ce eram? Un flăcău de la ţară, fără ispită, în adevăr, necorupt şi cu părinţi buni. Şi astăzi unde sînt, ce sînt, nu aşi giudeca altmintrelea.

Îmi venise îndată în gînd ca să înştiinţez pe bătrînul meu de ce auzisem, că mi se părea că nu vom putea cîştiga nimică, avînd un aşa ve-

chil fără cuget şi care încă se lăuda de prilej. Intrasem dar şi eu în casă şi am chemat pe părintele meu de o parte, dar, cînd m-au întrebat ce vroiesc în faţă cu postelnicelul, m-am tulburat... că nu învăţasem încă a ascunde gîndul sub cuvînt; înţălegeam bine că nu trebuia ca să mă rostesc şi cu roşeaţa pe obraz am zis că unui cal de a noştri nu-i e bine şi că nu mă pricep ce să-i mai fac. Bătrînul ieşi; viind la mijlocul ogrăzii am fost silit ca să mă rostesc şi i-am spus toată vorba ce auzisem, fără ca să voiesc a o asculta.

— Ioane, fătul meu (începu tata puindu-mi mîna pe umăr), toate aceste nu dovedesc nimică; ne arată numai ceea ce ştim, că sînt atîte gînduri cît şi bordeie şi oameni fel de fel în lume; cel cinstit, băiete, şi cu frica lui D(umne)zeu, jăleşte pe care nu cunoaşte ce e priincioasa îmbrăţişare a nevoilor altora. O faptă bună nu se pierde, o ştiu eu din ispită şi cînd am scăpat pe Orheianu de o însemnată nevoie, ducîndu-l noaptea pe fortună peste Dunăre, niciodată n-am fost mai mulţămit. Orice ai auzit, nu gîndi la tine cînd vezi pe altul în primejdie. Pe Belè de mult l-am pătruns, din seara ceea unde mi-au făcut d-lui propunere ca să cumpere dreptatea; l-am giudecat de atunci în slaba mintea mea, dar nu l-am osîndit, că fiecare ştie ce e rău şi bine şi se poartă cum îl luminează D(umne)zeu. Cine ştie cu ce înţeles au zis Belè cuvintele care le-ai auzit? Să fi fost eu singur în pricina ce o avem, n-aşi fi ales pe postelnicelul ca vechil; dar aşa sînt silit de

a-l suferi; şi el este corodean şi cu bună parte de loc în gîlceavă, macar că nu mai trăieşte de o bucată de vreme între noi, dar moştenirea o are. De vechilicul lui nu ne pasă, că şi în mine se încrede satul; documenturile noastre sînt împărţite între noi după viţi şi fiecare bătrîn îşi poartă ale sale şi îşi are vechilimeaoa îndeosebi; pentru ale noastre casnice încă mai puţin, că ai avut minte luînd la tine hotarnica lui Miron şi foaia de zestre a maicei tale precum şi ispisoacele şi uricile pe partea noastră din Storojeşti; le la/să/ pe piept sub mintean şi sînt bine unde sînt. Răutatea nu aduce nimărui folos, ba pagubă, că numai urma alege.

Acum sînt bătrîn şi eu, cuconaşule, însă cînd mi-aduc aminte de Belè, tot nu pot crede unde poate ca să agiungă omul, cînd este pornit de patimile sale cele rele! Ascultă mai bine. (Recomandaţia aceasta a şatrarului era de prisos, că nu suflam, de mult ce luam seama.).

Eram atunce în toamna anului şepte sute optzeci şi . . . ian vezi dragă, cum slăbeşte capu cu bătrîneţile; nu-mi pot aduce aminte ce an anume era . . . era pe la sfîrşitul domniei lui Alecsandru Ipsilant, cinci luni sau şese, poate, mai-nainte de a întra domn Manoli Voievod[9], în zioa de Sf. Dimitrie; o ştiu ca şi cînd ar fi fost ieri. Vremea era frumoasă, toamna călduroasă cum este ea cîteodată în ţările noastre; eu eram tînăr; nu văzusem niciodată lumea cea mare; şi de unde s-o văd, pacatele mele? Nu cumva pe malul Prutului şi în Storojeşti, peste hotarele cărora nu calcasem pînă atunce?

Vorba e că mă bucuram de zioă și de viață! Cînd începu a revărsa de zori, cînd toaca trezia pe cei adormiți cu loviturile sale seci și măsurate la sfînta îndatorire creștinească și clopotele umplea aerul de sunetul lor puternic și evlavios, eram de mult îmbrăcat. Poți gîndi dacă am închis ochii în noaptea aceeaa! Mai auzisem încă de la un aprod al Porții[10] Țarigradului care venise în han, că va merge domnitorul cu alai la Mitropolie și-mi înfățoșiam pompele și ceremoniile în mintea mea și le zugrăviam cu florile cele mai plăcute imaginației a unui tînăr de douăzeci de ani și le înzestram de frumusețile cu care împodobim un lucru dorit și necunoscut. Neputînd răbda mai mult, am intrat la bătrînul meu, cerîndu-i voie de a ieși, făgăduindu-i de a veni la Mitropolie mainaintea liturghiei. Am aruncat ochii încă odată pe caii noștri, i-am recomănduit argatului Efrim și am înșirat ulița la deal care mîna la ulița mare în mijlocul tîrgului. Toate ce le videam deștepta încă mai tare curiozitatea de care eram stăpînit. Aice neguțitorii, treptașii, străjile orășenești, toți în hainele de serbare, acolo plăieși, aprozi, lume, zgomot! Priviam casele, dughenile, curțile boierești, grădinile... Întîlniam boieri care mergea călări la curte, încungiurați de casnicii lor pe gios și călări. La fiecare pas mă mieram de ce videam, mă minunam de caii frumoși, de tacîmurile lor bogate, de armele arnăuților, de îmbrăcămintea lor în aur și argint; mă uimiam de boierime și de mîndra și măreața sa înfățișare... Trecusem

aşa, picînd din mirare în mirare, toată uliţa mare pe lîngă biserica Banului, pe lîngă Sf. Nicolai şi agiunsesem la Podu-Verde... Cînd deodată, auzii un ţipet şi un zgomot neobicinuit într-o curte mare, a căria porţi era deschise şi, cu repegiunea gîndului, văzui un frumos armăsari auriu de Misir[11], viind în fuga cea mai mare spre poartă; un boier tînăr, îmbrăcat cu un caftan bogat, avea un picior în scară şi abiè se ţinea cu o mînă de coama calului; trupul lui spînzura într-o parte şi bătea coastele armăsariului. La fiecare mişcare, videam primejdia în care se afla călăreţul; o putere mie încă necunoscută întrase în mine şi cuvintele bătrînului meu de aseară-mi suna la ureche, ca o sfîntă admonire. Într-o clipală eram alăturè cu poarta şi în momentul ce trecea calul ca vîntul, cu o săritură eram alăturè de dînsul şi-l aveam prins cu o mînă de frîu şi cu alta de ureche... Simţindu-se oprit de o mînă puternică (că eram tare în vremea mea ca nici unul din Storojeşti), se rădicase haramul în două picioare cu mine, însă în zadar se muncia; îl ţineam cu o mînă de fier. Călăreţul abiè răsufla, mîna lui lăsase coama calului, dar piciorul rămăsese încurcat în scara care lovise cu ascuţitul ei şi puse în sînge deşertul dobitocului îndrăcit. Ogrădaşii veniseră în fuga şi, tăind curaoa ce propia scara, scoaseră pe boieriul din primejdie. Pînă cînd era călăreţul pe pămînt, ochii lui se uita cu o nespusă espresie de mulţămire la mine, eu, văzîndu-l scăpat, mi se umplu sufletul de bucurie. Dar în minutul cînd

l-au rădicat slujbașii, boieriul își pierduse simțirea. Totodată videam cum se cobora de pe scările casei un boieri bătrîn și o cucoană, cu spaimă, cu răcnite, cu jale și, auzind cum zicea oamenii ogrădași că vine cuconul, mi-am adus aminte de părintele meu ce trebuia să mă aștepte și m-am răpezit la vale spre Mitropolie, în curtea căria se strînsese o mulțime de norod.

Nu șezusem mult și veniră ai noștri; între dînșii vedeam cu mirare un arnăut în toată frumuseța unui strai bogat și cu arme de preț la brîu..., cînd am cunoscut însă pe Belè și cu un semn de argint la piept, care arăta că era slujbaș unui pașă, îmi venise în minte ce zicea norodul: că poliala acopere, dar nu scoate pata. În dreapta și în stînga vuia norodul ca un roi, vorbia, șoptia, striga, țipa, da din mîni și din picioare. Plăieșii umbla, în dreapta, în stînga, domolia și ostoia mulțimea. Era mai multă lume decît într-un iarmaroc, mai deasă... și mai toți într-ales, negutitori, tîrgoveți, cîțiva de la țară ce poate venise ca noi, pentru giudecăți [ș]i alte. Unii vorbia de măreața înfățoșare a domnului, alții lăuda bunătatea lui, acela spunea de mîndria lui Ipsilant, acesta înșira bogățiile lui pe degite.

— Puteți vorbi cum vă place, zicea un om gros și roș la față, cu niște ochi verzi și îmbrăcat cu o giubea nouă de postav drochiu blănită cu vulpe și, cu rîs în față. Puteți rîde; mie mi s-au stricat cheful, că am primit astăzi mărfuri de la Varna[12] și cu bună seamă, îmi spune băietu ce l-am trimis acolo, că ne vine

ciumă, că au păşit peste Dunăre şi au întrat în Brăila şi în satele învecinate... nu mi-i gîndul la veselie, cumătre Stanciu.

— Ce zici, hine Constantine, am auzit şi eu de vestea aceasta, însă sînt de cei care nu cred la rău, pînă cînd nu îl văd cu ochii.

— Ce mărfuri ai primit astăzi vecine? întreba un om sec şi lung ca o prăjină; nu cumva mătăsăriile de la Brusa[13], care le aşteptai?

— Tocmai, tocmai giupîne Mihalachi; cele mai frumoase şi mai nouă decît a d-tale, cum plac domnului şi care au ieşit la rînd, de cînd au venit înălţimea sa, D(umne)zeu să-i mărească puterea, albe şi cu boghiţi de aur şi de argint, albe cu floricele mici roşii, verzi bembé, cafenii; albe şi cu dungi albe, vecine, albe tot albe, că aşa cer boierii şi am trimis-o înadins calfă la Brusa şi un băiet la Varna cu cheltuială grè, D(umne)zeu ştie numai ce m-au ţinut.

— Dacă te-om asculta, cumătre Constantine, om crede că avem dughenile noastre deşerte, replica Mihalachi, cel ca prăjina.

— Sînteţi doar de o treaptă, nu vă sfădiţi şi vă gîlceviţi şi vă tulburaţi ca jidanii la hamă-sul[14] lor, zise un şlicar chiabur, cu o căciulă de pielcele de Crîm[15] de cele mai subţiri; dacă aveţi cineva o veste bună o rostiţi; că cele rele vin de la sine... şi în casa adunării treptăţii noastre, acăreia starostele sînt eu, s-au vorbit ieri despre aceasta şi am trimis la starostele blănarilor ca să ne vestească ce ştiu; însă n-am putut afla de unde au ieşit această stîrnire...

fără temei, cred! Totuşi vorba despre ciumă se răspîndise cu răpegiune de fulger; norodul se mişca în dreapta şi în stînga, bătrînii noştri făcea întrebări; singur Belè numai era stăpîn pe sine... cînd deodată încetase văluirea poporului, cu toţii sta în nemişcare şi numai o şoaptă prolungită se auzia, care purta două cuvinte din gură la gură: „iată că vin. Vine alaiul". Şi în adevăr intra în ogradă un număr de arnăuţi a curţei, călări cu bairacuri şi cu săbiile scoase, îmbrăcaţi în roş şi cu cele mai scumpe cusuturi în fir; după aceştia vinia trei rînduri de aprozi care păzia trei porţi a curţei, toţi îmbrăcaţi unul ca unul. După dînşii călare bimbaşii, tufecci-başii domnului, călări încungiuraţi de slugi şi de săişii lor şi avînd doi arnăuţi mai însemnaţi în dreapta şi în stînga. Vornicul de aprozi şi armaşul vinia îndată după dînşii, ţiind fiecare un băţ lung în mînă cu un bold de argint, îmbrăcaţi cu caftanuri de cacum, patru slugi mergea în dreapta şi în stînga fiecăruia. După aceştia vinia opt cai domneşti în tot tacîmul de ţeremonie cu tuiurile în cap, cu şelile împodobite cu pietre scumpe, fiecare cal era ţinut de doi săişi şi în dreapta şi în stînga cailor domneşti mergea înşiraţi slujbaşii curţei, a cărora urmă prindea tot alaiul; îndată după cai vinia comisul şi în urma acestuia camaraşul al doilè a curţei, în care cu mierare am cunoscut pe boierul ce îl scăpasem dimineaţă şi mulţămirea de a şti că n-au păţit nimică îmi făcea mai mare plăcere decît tot ce vedeam; era cam galben încă pe obraz şi se

uita în toate părțile... și trecînd în dreptul nostru îl văzusem cum se uita la mine cu surîs blînd și, plecîndu-se ca să vorbească cu o slugă a lui, arătă în partea noastră. După dînsul vinea șese ciohodari îmbrăcați alb și cu hangearuri scumpe la brîul de șal turcesc. După dînșii ciohodoraga și satiraga în toată forma și în urmă vinea 12 satiri domnești cu halabardele lor lungi, cu care bătea pămîntul la fiecare pas, și încungiura boierimea cea mare, în mijlocul căruia era domnul Alecsandru Ipsilant, calare pe un harmasar alb frumos ca soarele și împodobit ca o mireasă cu fir, cu țerțamuri, cu fionguri de cordele [ș]i alte; în dreapta domnului era visternicul, în stînga logofătul. Calul domnului mergea ceva în urma cailor acestor doi. Să fi văzut, cuconașule, ce frumuseță, ce luciu! Ce alaiu! Cînd trecea domnul și cu boierii, stîlpii țării, se închina norodul. În urma domnitoriului mergea spătariul al doilea; ceva înainte amîndoi hatmanii. Domnul purta cuca în cap și mantaoa pe umeri, buzduganul și sabia o ținea spătariul al doilea; după dînsul vinea iarăși șese ciohodari, trei rînduri de aprozi, cinurile mai mici a curței și la sfîrșit iarăși un număr de arnăuți cu săbii goale, ca și cei dintîi..., cînd trecea alaiul, vecinii mei numia pe fiecare boieri, spuind și ce slujbă avea. Cînd s-au apropiet domnul de biserică și s-au coborît de pe cal, clopotele începu a suna, arhimandriții venise pînă la prag ca să-l primească și la poarta bisericei sta mitropolitul Gavriil, așteptînd pe domnitori, cu crucea și cu evanghelia. Toată

boierimea intra în biserică şi noi în urmă, dar nu era chip de şezut, aşa se îndesa norodul. Şi după cîtăva vreme, eram siliţi ca să ne tragem; şi, ieşind din ograda Mitropoliei, merserăm pe uliţă, ca să privim mai de departe trecerea alaiului cu care se întorcea Vodă la curte. Vorba ciumei se răspîndise în tot tîrgul, norodul fierbea; se zicea că ea este pe tot malul muntenesc a Dunărei; ce adusese mai mare spaimă era că se auzise cum că s-ar fi trimis idiclii cu poronci domneşti pe la ispravnicii Ţării de Gios. Fiecare gîndia cu frică la boala aceea, care n-avea leac... şi ai noştri corodeni mai vîrtos era mîhniţi că eram din Ţara de Gios, carea în toate timpurile purta şi poartă toate greutăţile ţărei..., mai cu deosebire în vremea aceea se întîmpla mai des că venia ciumă peste oameni şi atuncea fiecare se trăgea de o parte, se închidea în casa şi în ograda sa, de o parte de vecini, de rude, de prietini. Sate întregi se strîngea, ocîrmuirea nu luoa nici o măsură şi se făcea cele mai mari necuviinţi. Toată ţara se umplea de făcători de rele care prăda lumea. Nu era de mierat că o aseminea vestire producea o aşa mare stricare obştească în norod; că toate legăturile societăţii părea că era rupte..., cînd vinia ciuma, fiecare gîndea atunce la casa lui şi lăsa obşteasca nevoie de o parte, se îngrijea din vreme de toate trebuitoarele pentru hrana vieţii, ca să n-aibă trebuinţă în urmă de a se intîlni cu vecinul: bătrînul meu îşi aducea aminte de o asemine nenorocită vreme şi nu putea ca să se liniştească..., gîndind

la maică-mea, era tulburat și în neodihnă; văzîndu-l așa, l-am îmbiet ca să mai mergem la înștiințări prin tîrg; trecînd pe lîngă Treisfetitele[16], văzui pe Belè cum intra într-o cafenè ce era în prejma monastirei; el era întovărășit de un arnăut și de un capitan peste aprozi. Viind acasă, găsisem pe ceilalți tovarăși care și ei era înspăimîntați.

— Ce este de făcut acum? întreba moșneagu Stănilă, putem să rămînem noi departe de casele noastre, cînd poate boala să năvălească peste satul nostru? Cînd e primejdie de viață pentru tot ce iubim, pentru copii și femei? Eu unul zic să nu așteptăm venirea lui Druga și să ne pornim de îndată spre casă, lăsînd giudecata noastră pentru o vreme mai liniștită. Ce gîndești Criță, dragă nepoate?

— Socotința mea, zicè părintele meu, este ca să ne grăbim dar, să nu ne întoarcem fără ca să cercăm macar de a întra cu jalba la domnul prin logofătul. Tocmai mîine este zioa unde putem ca să neînfățoșăm, că nu se adună Divanul. O zi nu e mult și, dacă n-om putè face nimică, avem cuvînt de a zice că am stăruit ca niște vechili ce sîntem. Toți se unise într-un glas la aceasta. Venise și postelnicelul și de îndată se făcu hîrtia. A doua zi dimineață toți împricinații ne-am dus cu jalba în sîn la logofătul; curtea boieriului era plină de jăluitori... diacii, logofeții umbla de la unii la alții ca să strîngă jalbele și fiecare era chemat după rîndul lui. Logofeția, cuconașule, într-aceea vreme, era împărțită în două ramuri și avea doi

vornici de Țara-de-Sus și doi vornici de Țara-de-Gios; aceștia avea fiecare diacii lor; nu era pe atunce *tribunal, jurnal, burnal* [ș]i alte atîtea complicații și treaba nu mergea mai rău...

Să vezi: după ce am dat hîrtiè n-am așteptat prea mult și ieși un trimis a Logofiției, zicînd cu glas tare: „Oameni ot Corod". Ne chiamă la înfățoșare înaintea logofătului. Cînd am întrat în casă și cînd am văzut pe boierii cei mari pe divanurile lor așezați, îmi venise un fior de respect, gîndiam cum așteaptă toată țara dreptate de la ei și cum trebuie ca să fie oameni cu cuget și într-aleși; logofătul era așezat într-un colț a divanului, avea împregiurul lui o mulțime de hîrtii împrăștiete pe lîngă el, un gramatic scria pe genunchile sale o poroncă ce o spunea boieriul; doi dieci alegea hîrtii și le punea în orînduială pe o măsuță; noi așteptam cu capul plecat ca să sfîrșească logofătul de a vorbi și gramaticul de a scrie... Cînd iscălise logofătul hîrtia, se întoarse la noi.

— Sînteți de la Corod, oameni buni, și vă jaluiți de o rè aducere întru împlinire a hotarnicei voastre, de o strîmbă stîrnire făcută de către cel de pe urmă boieri hotarnic, care au fost la fața locului; ziceți că n-au urmat după arătările voastre, nici după scrisorile vechi ce le păstrați. Cum de s-au putut ca să vi se facă o asemine nedreptate? Parcalabul primind atunce carte gospod n-au putut ca să se abată într-atît de la îndatoririle sale și cred că trebuie ca să fie altă pricină în mijloc; nu puteți avea dreptate..., nu se poate!

— Să cercetați, măria voastră, și veți afla cum de s-au putut; și noi ne-am mierat, răspunse tata.

— Între voi sînt, zise logofătul, de neamuri bune, care mai înainte era și logofeți, cum de s-au scăpătat ei așa de s-au făcut răzeși?... pe semne că au tot umblat cu asemine jăluiri, nepriivind la zdruncinarea în care aruncă cheltuielile grele și nesocotite.

— Cu iertarea măriei voastre, răspunse tata, au agiuns la răzeșie, poate, că au giudecat noroadele precum ne giudecați pe noi...

Logofătul se uita uimit la bătrînul meu, îl măsura cu ochii de foc... Belè îl mînca cu căutătura sa cea rè; ceilalți sta cu capul plecat fără suflare, boierii se uita unul la altul..., diecii se rădicase în picioare... După un așa răspuns, toți era în tulburare... Mi se bătea inima... Numai tata sta cu capul rădicat, ca un om pătruns de dreptatea ce are. Logofătul se înălțase și el; viind drept la părintele meu, se propi înaintea lui...

— Cum te chiamă? îl întrebă.

— Petrea Criță!

— Răspunsul d-tale, bădișorule, era cam verde... oi cerceta pricina și voi supune jalba voastră înălțimei sale, voi trimite un înadins rînduit de la Vornicia Țării-de-Gios spre a afla adevărul; să te rogi lui D(umne)zeu, Criță, ca să nu iasă arătarea voastră mincinoasă... Puteți acum ca să vă duceți, hîrtiile voastre să le dați la pitariul Ghiță.

Abiè auziră gramaticul numele lui, că veniră la noi şi, luîndu-ne hîrtiile după opisul ce îl aveam pregătit, ne dădu o adeverinţă lămurită pentru dînsele. Ieşind noi, se apropiese postelnicelul de părintele meu şi începu cu cea mai mare necioplire a-l ţine de rău, pentru răspunsul care îl făcuse logofătului. Dar ceilalţi îl împotrivia, atît mai cu temei, că văzuse că au prins mai bine loc, decît ar fi putut izbuti linguşiturile, pentru care sfătuia Belè, zicînd că cu boierii trebuie vorbit cu o deosebită manieră, fiindcă iubesc de a vedè supunere din partea aceluia ce să roagă, zicînd că nevoieşul trebuie să fie plecat.

— Eu, zise tata, cinstesc pe oameni ce zic adevărul şi, dacă cineva mă atinge, nu pot ca să nu-i arăt că o face cu nedreptul.

Postelnicelul strîngea din umeri, se strîmba după obicei şi n-avea ce zice.

A doua zi, dimineaţă, eram iarăşi la logofătul şi, fără ca să ne mai cheme în casă la dumnealui, pitariul Ghiţă ne dădu hîrtiile ce le aşteptam şi încredinţarea că desigur vom cîştiga pricina, dacă toate arătările noastre s-ar găsi adevărate. Aveam dar cartea gospod în mînă şi puteam acuma ca să ne gătim de drum; toţi eram mulţămiţi, numai postelnicelul găsia că prea degrabă am sfîrşit pentru ca să fie bine mîntuit.

— Ba, giupîne Grigori, îl întîmpinase moşneagul Stănilă, abiè am început-o, decît putem acum nădăjdui că ni se va ţinea în seamă hotarnica lui Miron, care am găsit-o noi la Sto-

rojeşti, dată cu alte hîrtii de zestre şi care o am şi eu şi Criţă. Am cîştiga poate numai aşa toată partea care nu o mai stăpînim de vr-o zece ani. Călcarea de hotar ne se stînge şi putem acum să ne întoarcem voioşi. Am găsit un om de la noi care au adus nişte mărfuri unui neguţitori; are trăsură şi aşi fi bucuros de a face drumul altfeli decît călare. Despre pricină sînt liniştit; vom merge poate la Divan, dar de hrisov, desigur îl vom videa.

— Aşa, dacă om trăi, adaose Belè, propind deodată giocul fizionomiei sale.

— Ce zici, Petre, nepoate? începu Stănilă către tata; ai nuntă în scurtă vreme, eşti la Iaşi şi nu gîndeşti la cumpărături?

— Bine mă înveţi şi, fiindcă avem şi o trăsură, aşi cumpăra ceva pentru Safta, nora mea, şi mai vîrtos i-aşi lua o scurteică frumoasă şi bine blănită.

Belè asculta şi ne făcu propunere de a ne arăta o bună dugheană de blănuri. Neştiind Iaşul, l-am mulţămit şi ne-am dus cu dînsul la prăvăliele blănarilor. Intrînd într-una din aceste, alesesem o scurteică frumuşică şi, tîrguind-o tata, luase în mînă o pereche de tanele din cele de pe masă ca să le privească şi, sfîrşind tocmala pentru scurteică, el puse tanelile la loc şi, dînd mie lucrul cumpărat, începu a număra paralele. Neguţitoriul era singur în dugheană; Belè era în dosul părintelui meu. Eu priviam scurteica şi nu luasem seama că din dosul nostru întrase arnăutul cu care văzusem pe Belè dimineaţă, în cafeneaoa din faţa dughenii, unde

ne aflam. Cînd mă întorsesem, el ieşise din dugheană; puţină vreme în urmă şi noi. Încă nu agiunsesem la colţul uliţei Podul Vechi şi am şi auzit în urma noastră un vuiet neobicinuit; alerga neguţitoriul în partea noastră şi striga. Neştiind de unde provinea o asemine tulburare, am stat şi noi ca să privim; numai deodată veni blănariul de la care cumpărasem scurteica, aprins la noi şi, apucînd pe bătrînul meu de guler, începu a striga:

— Unde-s tanelile mele? Voi le-aţi luat! Şi în minut eram încungiuraţi de o mulţime de norod... Eu apucasem pe blănari de cap şi l-aşi fi făcut bucăţi, dar bătrînul m-au propit, zicînd că nu trebuie ca să mă iuţesc. Căutam pe Belè, socotind că-mi va veni într-un agiutori, însă se făcuse nevăzut; norodul vuia împregiurul nostru; cuvintele de tîlhari se auzia în dreapta şi în stînga. Nu mă mai cunoşteam, aşa-mi era sîngele de aprins şi măsuram cu ochi de foc lumea ce ne încungiura. Tata era liniştit; decît videa că nu putea ca să zică nici un cuvînt de limbuşia neguţitoriului, care nu-i da vreme de a spune un cuvînt, istorisind la toţi şi cu glas tare, cum am venit în dugheana lui ca să cumpărăm o scurteică şi cum i-am furat nişte tanele ce le avea pe masă. În zădar se apăra bătrînul, în zădar da voie fiecăruia ca să-l caute... nu era chip. Norodul striga: la Agie cu dînşii! Blanarii care veniseră mai toţi acolo ţipa: la curte, la camaraşu, că el ne va giudeca. Veniseră şi plăieşii şi straja şi, luîndu-ne în mijloc, eram siliţi ca să ne ducem vrînd-nevrînd

cu dînșii. Bătrînul era galbîn pe obraz și tremura ca o vargă de supărare și-mi zicea: „Noi, mînați ca tilhari prin tot tîrgul! Eu, Petrea Criță, sub prepusul unei asemine îngiositoare fapte! ... Dar acum nu-i nimică de făcut... trebuie ca să dovedim nevinovăția noastră. I-ași da înzecit preț pe lucru neguțitoriului, însă ași rămînea cu pata. Cum va voi D(umne)zeu... Haidem".

Pe uliță vuia norodul în urma noastră; din sînul mulțimei se auzia țipete, răcnite, glasuri ce ne îmbrăca pe noi cu toate cuvintele de ocară ce sînt în gura prostimei. Tatăl mergea cu capul rădicat, cu pas sigur și măsurat în mijlocul străjerilor ce ne păzia, uitîndu-se din vreme în vreme cu un zîmbet de jale în dreapta și în stînga la poporul turbat; pe obrazul lui plin de o vie și nobilă espresie, în toată a lui înfățișare, se cetia mîndria nevinovăției. Era tare la suflet bătrînul meu, cînd eu, dimpotrivă, eram muncit de iuțiala juneții și pornit de aprinderea mîniei. Tîmplele îmi bătea cu aprigiune; îmi mușcam buzele de ciudă și țintiam cu ochi holbați la turma orbită ce ne încungiura; mă uitam la dînsa, cum se uită lupul cînd își linge rana la vînători. Așteptam momentul de a-mi răzbuna suferințele mele în sîngele macar a unuia din mia ce ne lua în rîs, ce ne lovia în cinste, ce ne călca în picioare, fără de a giudeca mai înainte, dacă meritam o aseminea crudă și îngiositoare posiție..., însă o serioasă și aspră căutătură a bătrînului, aducîndu-mă la o grea ascultare, îmi tăie (cînd eram gata a-mi

părăsi măsura), îmi tăie puterea desperației ce-mi umplea vinele de venin; brațele îmi pica..., ochii mi se umplea de lacrimi a neputinții și sufletul de necaz. Doamne, doamne! Ce cumplită aducere aminte! Întîiași dată mă găsiam în luptă cu nenorocirea, nedreptatea ce mi se făcea îmi tulbura mintea, îmi ardea inima!... Întîiași dată înțelegeam și puterea unui cuget curat și sprijinul ce găsește omul în liniștea conștiinței sale. Cu toate aceste, nu mă puteam mîngăia... Cît eram de copil! Cîte și cîte am văzut pe urmă cu răbdare, cîte nu le văd și acum! Dar unde-i vioșia ce o aveam atunce? Ce iuțială în simțiri, ce fierbințeală atunci în toate! Acum ce repaos!... Multe, multe le potolește vremea!...

Zicînd aceste, șatrariul da din cap și, după o mică pauză, iarăși începu cu un glas mai pătrunzători.

— Cînd vine iarna, omătul acopere pămîntul și ascunde sub ghiață cîmpiile ce rodia flori și anii, asemine cînd vin, învălesc cu o scoarță mai vîrtoasă pe săraca noastră inimă, o apără de prea vii simțiri și o silesc la liniște. Cine agiunge la scara aceasta a ispitirei, acela numai, dragă boieriule, știe giudeca cu slobodă minte și privește lumea și viața cu o pacinică nepăsare. Faptele atunce, de care îți vorbește în taină aducerea aminte, de multe ori nu le mai înțelegi; trecutul își pierde cheia sa și în oglinda momentului de față nu mai recunoști chipul ce însuși l-ai avut în vremi care nu mai sînt,

căci omul se priface din zi în zi... n-ai ce zice!!!

Vorbind așa se sculase bătrînul și începu a se primbla în odaie, oftînd din greu cîteodată; mișcările sale avea oareșicare nervozitate și eu, respectînd această gîndire precum și momentul ce îl alesese șatrariul pentru ca să-și deștepte amintirile, mă uitam la focul caminului, unde abiè încă flăcăra o flămușoară albastră ce săria din tăciune în tăciune cu o neîncetată neliniște... Tăcerea era adîncă; în salon nu se auzia decît anteriul bătrînului cum fîlfăia după tactul cînticului unui grieri virtuoz, a căruie note ascuțite și limpede răsuna din colț în colț a casii. După cîteva minute, așezîndu-se turcește pe divan, împingînd fesul său mai spre frunte și rezămînd pe genunchi coatele mînelor sale ce se giuca cu mătăniile, șatrariul iarăși începu a cuvînta:

— Ce să fie? Nu mai mult decît povestea românului ce își bătea femeia cînd aceasta îl ocăra și plîngînd se mînia pe dînsul și pe care altul mai cuminte astfeli povățuia: o bați cînd plînge, nene..., bate-o cînd rîde, dacă vroiești a o stăpîni pe femeie și a ținea casă pînă la sfîrșit. Așa și omul se sparie de durerea și o bate cu toată puterea, cînd mai vîrtos trebuie să se ferească de norocul, cînd îi rîde, iar nu de jale: lacrimile nu fac rău nimărui, ba prifac ispita în bunătate și durerea în virtute. Fie cum a fi însă..., pe noi ne duseră la închisoarea domnească! Agiungînd la ograda curței, ne dăduseră păzitorii noștri în mînele aprozilor și

aceştii ne mînaseră într-o altă ogradă, înaintea unei zidiri ce slujia de lăcuinţă la arnăuţii domneşti, cum am zice astăzi cazarmie, şi în beciurile căruie se afla temniţele pentru toţi acei care se giudeca de camară.

— Cum moşule, da nu era atunce giudecători, întrebam?

— Poveşti, dragă, se giudeca şi fără jurnal şi nu mai rău, poţi s-o crezi: atunce cine se giudeca de Agie, cine de Camară, cine de ispravnic, altul de Divan şi de domn, însă fiecare ştia unde să meargă şi nu se încurca în dele, în condici, în drit real şi personal şi în toate fleacurile care am fost silit de a le învăţa, cînd m-am desfăcut de Corod şi cînd am cumpărat moşioara ce o am. Să vezi! ... Sub boltele cufundate pe sub pămînt a aceştii cazarme aştepta, amestecaţi la un loc, acei sub prepus şi acei prinşi pe faptă, vinovaţi şi nevinovaţi, plăcerea camaraşului de a-i giudeca. Nici o pravilă nu silia pe boieriul în post la grăbire, că în vremea aceea nu era nici o regulă obştească; toate spînzura de mai multe sau mai puţine ce arăta domnitoriul. Ba nici încăperi nu era pentru domnitori macar şi, cînd venea aceştii de la Ţarigrad îşi năimia casă, îşi aşeza oameni şi slujbaşi pe lîngă dînşii în apropiere; dacă era domnul înstărit, era şi curtea mai bine ţinută şi mai cu pompă, cînd nu aştepta ca să facă bani pe scaun; nici curtea cea arsă nu se făcuse încă şi numai sub Moruz[17], aşa feli că încăperile curţii era strîmte, macar că Ipsilant era bogat. Camaraşul se alegea din boierii cei

mai însemnaţi şi dacă avea cumva domnul un ficior în vrîstă, el se făcea şi atuncea toată sarcina purtărei de grijă a curţei, toate giudecăţile [ş]i alte să rezema pe vrednicia camaraşului al doilè, care chibzuia toate ce se atingea de Camera domnească. Sub Ipsilant curtea era bine ţinută, unul din boierii însemnaţi era camaraş şi avea pentru al doilè pe însuşi feciorul său. Cu toate aceste era curtea împrăştietă şi slujbaşii aşezaţi în mai multe case; şi acei ce pica pe mîna grosariului, poţi crede că nu lăcuia în palaturi ... Cînd eram dinaintea închisoarei:

— Aice vi-i palatul, ne spuse chelariul grosului, şi puteţi zice de noroc că ieri s-au deşertat borta şi, pe urmă, veniţi tocmai bine ca să aveţi o mică parte din milostenia ce face cucoana boieriului nostru la toţi arestaţii, pentru minunata scăpare a cuconaşului d-sale şi a stăpînului nostru. Ce milostivă şi bună cucoană! însă de altă parte, veţi avea toată vremea de a vă căi de faptele voastre, că boierii nu se vor supăra pentru aşa puţin şi vor aştepta o lună, două, ca să se umple grosul, după cuviinţă, şi pe urmă vor întra în lucrări. Dar, cine ştie! ... Îi vin cuconaşului cîteodată idei şi atuncea se coboară el singur aice şi mă ocărăşte că nu i-am dat de ştire de creştinii ce am sub cheie. N-aveţi să rămîneţi singuri multă vreme, nu vă temeţi, în zioa de astăzi merg, slavă domnului! toate trebile bine. Voi veni de două ori pe zi ca să vă aduc hrană, dacă nu va plăcè, puteţi cumpăra ce va plăcè, numai daţi-mi cuţitele,

călămările şi çe aveţi de neiertat, despre celelalte, puteţi rîde, puteţi giuca, cînta şi a vă veseli, numai mult huiet să nu faceţi şi cînd veţi avea tovarăşi să nu vă sfădiţi, căci oi fi silit de a vă pune în butucul cel mare.

Şi deschizînd lăcăţile ce propia o grea uşă de stejar legată în fier, o împinse cu piciorul şi ne arătă o chilie boltită mai lungă decît lată, care îşi priimia lumină şi aer prin o mică ferestuică grătuită cu drugi groşi de fier şi rădicată de vreo douăspreceze palme de la pămînt, ce era podit cu lespezi de cărămidă prin care se vedea tufe de iarbă crescînd şi în colţi pete verzi de umizeală. Întrînd, văzui într-un colţ o sarcină bună de paie aruncate pe pod, un scăunaşi de lemn pe care sta o cofă cu apă. În celalalt colţ, era doi butuci groşi de stejar unul peste altul, care se ţinea prin căngi de fier şi prin ele se depărta unul de altul. Ei era amîndoi bortiţi şi despicaţi în mijloc şi semăna cu diba ce o văzusem de multe ori rezămată de biserica din Storojeşti şi de care se slujia atuncea preoţii şi poate şi acum într-une locuri, ca să silească pe norod la evlavie şi ca să meargă mai cu plăcere la biserică. Acest instrument prindea colţul întreg şi vinia cu un capăt sub ferestuica de care am vorbit. Ce sî-ţi spun d-tale, cînd auzisem uşa cum sărise în clemp, cum suna zăvoarele ce să urnea de către chelari, cum scrinţie lăcăţii sub cheie, cum ghirţie dracul în cleştile sale de fier? Mi se luase lumina dinaintea ochilor, mă uitam în sus cu o simţire plină de amărăciune, că nu mai eram

slobod, dar osîndit nevinovat! Tatăl se primbla cu linişte între păreţii înguşti ai închisoarei, era adîncit şi mă temeam ca să-l trezesc din uitarea de sine în care picase cu vreo întrebare nesocotită. Pe dinafară rîdea arnăuţii, şezînd rezămaţi de păretele casei. Cuvintele lor de glumă ce le adresa trecătorilor puteam să le aud. Ei se bucura de aerul serei ce venisă şi de slobozenia lor, un neobicinuit zgomot din-afară trezi pe tatăl din cufundarea în care se afla şi, aruncînd ochii spre mine, el văzuse mută a mea durere.

— Băiete, Ioane dragă, în ce hal te-ai pus?..., îmi zise, cine te-ar videa aşa trebuie să te giudece ca vinovat de fapta ce o aruncă orbirea sau ră credinţa asupra noastră. De ce te chinueşti aşa feli, fătul meu, şi aşa cu amar? Omul este chemat de viaţă la multe necazuri şi D(umne)zeu îl cercetează ca să-i cunoască puterile credinţii. Ce ai trăit pănă acum, iubite? Ce ai ispitit? Şi dacă la început îţi pierzi aşa cumpătul, ce are să fie de tine în urmă şi de viaţa ta, dacă nu-ţi pregăteşti destulă tărie în suflet, pentru de a sprijini slăbăciunea minţei tale; vroinţa ţine şi mintea şi duhul şi mai vîrtos cînd se razemă pe pronie cu credinţă. Cugetul să-ţi fie curat, ce îţi pasă atuncea de ceia ce zice lumea, adevărul nu se poate ascunde şi gîndesc că mai mult vor fi căiţi acei ce ne-au aruncat piatra, fără a ne cerceta macar cine sîntem, cum am trăit, de unde venim, decît noi care sîntem drepţi cu gîndul şi cu fapta înaintea conştiinţei noastre. Răbdare, băiete, răb-

dare, spune-mi mai bine ce ştii de toată această întîmplare, mi se pare că visez, cum s-au făcut, singur nu pricep. Întrat-au cineva poate în urma noastră în prăvălie, nu sînt aceste cumva păpuşerii de care vorbesc oamenii că se află în tirguri mari? Eu eram spre blănari cu ochii şi n-am văzut nimică şi dacă au lipsit lucrul, în vremea ce am fost în prăvălie, s-au făcut nevăzut, pot zice, pe de sub mînile mele. Cînd am plătit, noi eram singuri în dugheană, că Belèa ieşise tocmai atuncea, mi se pare.

Nu ştiu cum. îmi venise de îndată arnăutul în gînd ce întrase pentru un moment ca să vorbească cu postelnicelul şi pe care nu îl văzuse tatăl şi, socotind că ne vom putea agiuta cu mărturia lui, pentru descoperirea adevărului, istorisisem bătrînului toate ce le ştiem. [Nu] puteam suferi pe Belè, însă n-aveam nici un povod ca să-l cred împlîntat într-o aşa mîrşavă faptă.

Bătrînul m-ascultase cu luare aminte şi, după ce sfîrşisem, începu iarăşi a se primbla în gînduri. Eu îmi băteam capul ca să găsesc un mijloc de a înştiinţa pe tovarăşii noştri de nenorocirea ce dasă peste noi. Dar cu ce? Îmi luase grosariul călămările ce le purtam în brîu, eram sub pază şi videam bine că nu mai rămînè pentru mine decît desperaţia şi toate cuvintele ce mi le zisesă tatăl nu slujea a mă linişti. Cum eram departe acum de Storojeştii mei, de ţarina noastră, unde glasul copoilor mă veselea, unde Prutul îmi aducea fel de fel de îndeletniciri plăcute pe vremea toamnei! Bă-

trînul se aruncase pe pai și eu, șezînd pe butucul de gios, țineam capul în palmele mele și gîndeam cu o grè durere la Safta mea, la scăunașul nostru pe de sub măr, la cuvintele sale cele de pe urmă. O vedeam la Corod în vale, cum o văzusem în zioa cea dintîi, și muream de dorul ei; și pe urmă o priiveam în adîncă mîhniciune pe biata fata mè, în grè supărare, așteptînd în zădar întoarcerea mea, și-mi rupea inima. Cînd deodată auzii în depărtare sunetul unui fluier, pe urmă mai de aproape și se părea că cunoșteam glasul acesta, care vinea ca să-mi vorbească de țară în fundul grosului.

— Auzit-ai, Ioane, mă întreba tatăl, cine să fie? Această horă e hora Storojeștilor și nu se cîntă în multe sate și numai de fluierători.

Se apropiese de tot cîntărețul și hora Storojeștilor veni prin îngusta ferestuică la noi, ca o prietenească admonire. Se sculase bătrînul ascultînd și venise pe lîngă mine.

— Nimine din Storojești nu-i în Iași decît noi și Efrim argatul, el trebuie să fie, săracul băiet, zise tatăl, el ne caută în toate colțurile tîrgului, socotind poate că ne-am rătăcit.

— Suie-te pe butuc, Ioane; trebuie ca să-i răspundem.

Cînd venise glasul fluierului încă mai aproape, am pus capul întru lumina ferestuicei și, rezămîndu-mă de gratiile de fier, cînd sfîrșise partea întîi a horei, luasem parte la al doilea, însă sus cum aveam obicei de a o face cînd eram cu Efrim la muncă pe ogoarele noastre și de înadată începu fluierătoriul a-mi ținea iso-

nul, cum o făcea argatul cînd ne coboram păscuind în dricul apei, ciobeac lipit pe ciobeac şi cu vîslele peste picioare. Nu mai rămînea îndoială! Efrim ne căuta şi acum îl vedeam cum îşi rupea mînele de spinii gardului ce încungiura curtea cazarmiei, şi după puţină vreme văzui pletele munteneşti a flăcăului, lucind în lumina lunii. Atuncè începusem o doină ce o învăţasem de la dînsul, dar ce folos! Abiè întorsese el capul spre cazarmie, că se făcuse huiet în casă şi un glas aspru îl amerinţa de a-i trimite un glonte în cap, dacă nu se va depărta îndată. Pentru nenorocire, Efrim nu era cu putinţă ca să mă vadă, căci el era în lumina lunii şi eu în întunericul închisoarei; cu totuşi ştia el acum şi casa unde eram şi putea ca să afle despre noi. Bătrînul îmi dăduse mîna ca să mă scobor, căci se auzia un pas care se apropia de beciul nostru şi în adevăr să videa razele luminoase cum se fura pintre crăpătura uşii; lăcăţile sunară şi după puţin întră chelariul, purtînd o candelă cu o mînă şi cu alta o strachină.

— Iată-mă-s! zise; aşa îmi place, creştinii mei. Ce frumoasă horă ai cîntat şi cum de bine ai luat-o sus ca psaltul mitropoliei la herovim şi ce frumoasă trăsătură de glas ai făcut la mijloc; şi eu cîntam în vremea mea şi ştiu preţui psaltichia de la aman-aman pînă la doamne miluieşte, însă, fără vin, îmi rămîne gura uscată şi glasul nu e cum trebuie.

Zicînd aşa luase din dosul uşii deschise încă o strachină, linguri şi o oală cu vin şi, puin-

du-le toate înaintea noastră, ne îmbia la mîncare.

— Puteți mînca că bucatele sînt din bucătăria vornicesii a camarașului... Cum v-am spus, ați avut noroc: măria sa v-au purtat de grijă. (Și zicînd așa, își turnase chelariu un păhar de vin din oală.) Bun vin, zău! Să vede că îl iubește măria sa pe cuconașul d-sale, dar și ce minune cu scăparea boieriului!... Îmi spunea țiganul, bucătariul d-sale, cum i-au zis seizul cuconașului de întîmplarea unui cal!... Doamne ferește! Nimică nu-i mai rău decît un cal cu nărav... Cuconașul era în caftan ca să meargă la curte, cînd s-au spăriet haramul și așa, scăpînd din mîna seizului, nu s-au putut sui dumnealui pe șa, propit fiind de anteriul dumisale și pozna era gata!... Și toți arestații se bucură acum pentru trei zile de pînea și de sarea ce au trimis cucoana, ca să mulțămească lui D(umne)zeu cu o faptă bună de prilej.

Vorbind astfel, tot umplea paharul și îl întindea bătrînului meu sau mie și, noi, mulțămindu-i, îl turna deodată în gît și limba lui se mișca tot mai iute și mai iute, ca o moară de vînt.

— Giupîne chelare, îi zise la sfîrșit tatăl, poți videa că nu sîntem tocmai oameni de rînd; avem și ceva avere sub soare și în ocolul Bratișului; fiecare copil cunoaște pe Petrea Criță și pe Ioan, fiul său. Noi singuri nu știm de ce sîntem aicè și trebuie să gîndim că s-au înșelat *Costea Blănariu* cînd au gîndit că noi i-am fu-

rat tanelile sale, cînd în punga aceasta am destul ca să-l cumpăr pe dumnealui cu dugheană cu tot, dacă pun în mijloc şi hîrtiile aglingilor mele. Vroieşti d-ta, bădişorule, ca să cîştigi doi, trei icosari de aur, de douăzeci de parale unul?... Ţ-aşi da şi un galbin cu turaoa împărătească, dacă vroieşti a mă sluji bine...

Auzind aşa, grosariul rămase cu gura căscată, cu ochii deschişi şi întrebarea se citea în toată persoana lui, întrebare despre chipul cum îşi va putea el cîştiga soma făgăduită de bătrînul; abiè proferise el un sunet, ce îl gîcisem că trebuie ca să fie o esclamaţie, ca zău şi alte, şi cînd scoase tata aurul din pungă, era convins chelariul că nu puteam fi tîlhari şi ne făgăduise a ne sluji cu toată inima.

— Dar, spune-mi, giupîne Petre, ce trebui ca să fac, că văd bine că nu sînteţi ca ceilalţi care vin aicè; doresc şi eu ca să vă slujesc!

— Întîi, dragă grosariule, îi zise tata, trebuie ca să te convingi că toate ce le-am spus sînt adevărate şi pentru aceasta trebuie dez-dimineaţă ca să te duci la hanul Căldărariului, pe Podul Roş.

— La Simion Dede, cumva? El mi-i cumătru, exclamă chelariul.

— Acolo, urmează tatăl, ai să găseşti pe moşneagul Stănilă şi alţi oameni din Corod; să le zici lor cine eşti şi că ai sub cheia d-tale pe Petrea Criţă împreună cu feciorul său şi că sîtem sub prepus de furtuşag... Argatului meu, Efrim, să-i spui ca să aibă grijă de cai

și de lucrurile noastre și, ca să începem cunoștința, iată un icosar.

Cu toată a mea mîhnire nu puteam ca să mă uit la chelari, fără ca să rîd. De-o mînă ținea ulciorul ce îl sfîrșise mai tot, fără țeremonie, lăudînd milostivirea cucoanei camarașului asupra arestaților, și de alta icosariul de aur și cumpănia aceste două argumente așa de puternici asupra minții prostimei, vinul și aurul! . . .

În sfîrșit, rupse tăcerea, făgăduind că va merge în faptul zilei la han. De îndată nădejdea ce o pierdusem așa cu desăvîrșire îmi întrase voioase în inimă; știam ce iubire avea corodenii pentru tata și eram sigur că în tot feliul vor afla ei un chip de a ne agiuta și că nu vor uita ei nici o mișcare în priința slobozirei noastre și, dacă vor fi siliți, vor striga și sub fereasta domnitoriului după obicei; și apoi nu-mi rămînea și mijlocul de a reclama de la camarașul al doilea puțin hatîr, pentru flăcăul ce îl scăpasem de primejdie? . . . Dar gîndul acesta nu-mi venise decît cînd chipul iubitei mele mi se înfățișa în toată jalea părăsirei și atuncè toate mijloacele le-ași fi găsit bune, ca s-a văd mai degrabă . . . Dar trebuie să zic că gîndul acesta ce îmi venise nechemat nu-mi plăcea nici mie și mai bine mi se arăta punerea la cale a bătrînului prin chelari. Așadar, după ce ieșise chelariul, închinîndu-se cu o temăna arnăuțească, purtînd mîna la stomah, la gură și la cap, sărisem spre tatăl voios, sărutîndu-l.

— Acum sîntem slobozi, tată! strigam, dar n-am mulţămit lui D(umne)zeu încă că au deschis inima omului acestuia, ce îi va sluji de mijloc de a ne scăpa din închisoare.

Zicînd aşa, îşi făcu cruce bătrînul, sărută icoana ce o trăsese de la gît şi începu a se închina şi eu aseminè, cu toată fierbinţeala.

A doua zi dimineaţă mă trezisem mai voios, însă privirea boltelor ce se încovoia pe deasupra-mi, luciu slab a razilor de soare ce intra chizăşi prin ferestuică, lungind pe podul umed a închisoarei umbrile gratiilor sale de fier, paiele împrăştiete pe lîngă mine şi a lor mucide duhoare, toate aceste mă străbătuse de îndată cu o într-atît dureroasă simţire, că sclipirea unei mai vii nădejdi, ce-mi adusesă odihna nopţii, dispărusă ca visurile de fericire cu care mă legănasă somnul. În momentul unde mă sculasăm cu un fior de nerăhat, bătrînul şădea serios pe butuc în prijma mea şi se uita la mine cu o părintească îngrijire.

— Ai dormit, băiete, îmi zisă şi bine ai făcut, vrîsta ta şi-au luat dreptul, cînd a mea, m-au îndemnat la gîndurile ce sînt de anii mei şi somnul mi s-au spăriet de greutatea lor! Ce a fi gîndit maică-ta de toate întîmplările ce ne ţin departe de casă? Împregiurările cele grele pătrund mai cu tărie mintea femeiască, o neliniştesc şi, să fi ştiut acum sărmana nevastă de necazul ce tragem, desigur va fi într-o nespusă mîhnire de suflet. N-am văzut-o la evenirè cu Orheianu? Mi-aduc, ca de astăzi, aminte în ce spaime o aruncasă! Multă vreme au trecut pînă

cînd s-au șters din duhul ei lovit întipărirea ce produsesă asupra ei această crudă întîmplare. Viața noastră de iubire atuncè abiè se dizvălisă și se lumina de razile ce aruncă credință în viitori asupra zilelor carele încep cu bine; ale noastre erau înflorite cu toate podoabile ce ne dau vieții o vie simțire, tinerețile și neîngrijerè curgea în liniște, limpede ca o apă ce știe de unde vine, dar nu unde se duce. Cînd omul așa cu uitare de sine soarbe mai cu plăcere binele ce pronia au împrăștiet pe calea lui, atunci mai vîrtos se strîng și nourii în seninul ceriului său de fericire, un trăznit deodată, ca o admonire a dumnezăirii îl lovește și el, silit de o mai înaltă vroință, pleacă capul cu umilință înaintea puterii ce samănă întîmplare pe pămîntul... În vremea de care-ți vorbesc, dragă Ioane, eram trii suflete în Storojești unite în acea mai sfîntă legătură de inimă: Grigori Criță, vărul meu, maică-ta și eu! De mic copil pierdusem părinții de ciumă. Tatăl lui Grigori, moșu Iordachi, mă luase în casă, văru-meu era de 8 ani mai mare decît mine și, cînd după cîtăva vreme murisă moșu, Grigori îmi ținea loc de tată, pînă cînd viind și eu în vrîstă de flăcău, el mi se făcusă cel mai bun prietin. Grigori pînă atuncè nu gîndisă la căsătorie și răspundea, arătînd la mine, la fiecare ce îl întreba despre însurat, „băietu are cine să-l iubească și o maștigă numai strică în casă"; cu aceasta el închidea gura la curiositatea vecinilor. Vărul însă nu era sec de inimă, dimpotrivă, pe lîngă bărbăteasca lui înfățoșiare, avea și o blîndeță

nemărginită în suflet. Cînd venisem în stare de 19 ani, îl văzusem de multe ori agîndit. Vînatul nu-l mai veselia. Nici Bratişul macar cu păscăria sa mănoasă, cu vînturile sale şi cu fortuni care mai înainte îl străpurta, nu mai era în stare ca să-i netizească, ca să-i deschidă faţa; fruntea lui rămînea înnourată şi vioşia lui cea vestită parcă-l părăsise. Îmi venisă grijă de văru, dar şi eu aseminea mă găseam de o bucată de vreme într-o mare tulburare, sămăna că ne vorbisem de a fi amîndoi posomorîţi. Cînd puteam scăpa, alergam cu fuga la rîpa lată, cea cu fîntîna sub movila lui Tataru; acolo, nu ştiu cum se făcea, găseam totdeauna pe Ioana, nepoata crîşmariului de la Corod şi numai cînd agiungeam pe lîngă dînsa mi se făcea ziuă în inimă, care almintrelea era întunecată de o grijă ce nu o puteam nici numi, nici înţălege. Aşa născusă în sufletul meu iubirea către maică-ta şi ea nu mă avea de rău. Într-o zi, viind iarăşi la rîpa mè dorită, ce atuncea începea a se împodobi cu florile primăverii, carele se ascundea subt puternica, măcar că abiè închietă, umbra unor mari arini albi, vechi ca satul nostru, cu mierare auzisem vorbind cu foc. Nerăbdarea-mi era prea mare ca să mă opresc. O simţire nouă mie, încă necunoscută, parte dureroasă, parte compusă de o vie curiozitate, mă împinsesă înainte şi, ieşind răpide în lumină pe lîngă fîntînă, văzui cum rădica fata mea cofa sa plină de apă pe umăr, unde ţiind-o cu o mînă în cumpănă, cu ceilaltă ea arăta spre mine cu foc în obraz; şi, fără de a-mi zice un cuvînt măcar, ea se re-